

PATVIRTINTA

Klaipėdos r. Kretingalės pagrindinės mokyklos
direktoriumi 2020 m. lapkričio 3 d.
įsakymu Nr. V1-358

KLAIPĖDOS R. KRETINGALĖS PAGRINDINĖS MOKYKLOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Informacija apie švietimo tiekėją.

- 1.1. Švietimo tiekėjo pavadinimas – Klaipėdos r. Kretingalės pagrindinė mokykla;
- 1.2. teisinė forma: savivaldybės biudžetinė įstaiga, nesiekianti pelno, turinti juridinio asmens teises;
- 1.3. grupė – bendrojo ugdymo mokykla;
- 1.4. teikiamos paslaugos: ikimokyklinis, priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis ugdymas;
- 1.5. ugdymo (si) kalba – lietuvių;
- 1.6. ugdymo (si) forma – dieninė;
- 1.7. įstaigos kodas – 191790854;
- 1.8. mokyklos adresas: Klaipėdos g. 32, Kretingalė, Klaipėdos r., tel. (8 46) 44 64 16; el. p. info@kretingalespm.lt;
- 1.8.1. Skyrių, vykdančių ikimokyklinį ugdymą adresai:
 - 1.8.1.1. Gėlių 2, Kretingalė, Klaipėdos r., LT-96330 tel. (8 46) 44 64 39;
 - 1.8.1.2. Sodų g. 2, Girkaliai, Kretingalės sen., LT-92372 Klaipėdos r.

2. Vaikai ir jų poreikiai.

- 2.1. ikimokyklinio ugdymo skyriuose ugdomi vaikai nuo 2 iki 6 metų;
- 2.2. ikimokyklinio ugdymo skyrius lanko vaikai iš Kretingalės miestelio, Girkalių gyvenvietės ir aplinkinių kaimų (kurie gyvenamąją vietą yra deklaravę Klaipėdos rajone);
- 2.3. įstaigą lanko vaikai iš įvairios socialinės aplinkos;
- 2.4. atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, siekiame tenkinti pagrindinius vaiko poreikius: saugumo, žaidimo, bendravimo, aktyvumo, pažinimo, saviraiškos, bendradarbiavimo;
- 2.5. grupėse kuriama tokia aplinka, kuri skatintų vaikus veikti, tirti, atrasti, sužinoti ir savo patyrimu dalintis su kitais;
- 2.6. ugdomos teigiamos vaiko asmenybės savybės;
- 2.7. skatinami gražūs tarpusavio santykiai (su vaikais, suaugusiais);
- 2.8. siekiama, kad vaikai jaustųsi saugūs ir laimingi.

3. Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai.

- 3.1. Tėvų lūkesčiai: kad būtų sudarytos geros sąlygos visapusiškam ugdymui(si); tenkinami specialieji ir išskirtinių gebėjimų turinčių vaikų poreikiai, teikiama specialistų pagalba. Jiems svarbu: tinkama vaikų priežiūra ir maitinimas, vaiko saugumas, sveikatos užtikrinimas, pasirengimas mokyklai, pozityvus bendravimas su suaugusiais ir bendraamžiais.
- 3.2. bendruomenės poreikiai:
 - 3.2.1. susipažinti su šeimos gyvenimo būdu ir vertybėmis ir drauge ieškoti pozityvių ugdymo priemonių vaikui;
 - 3.2.2. šviesti tėvus pedagogikos ir psichologijos klausimais;
 - 3.2.3. tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą grįsti principu – viskas kas daroma, daroma vaikų labui.

4. Švietimo tiekėjo savitumas:

Mokykla tyri 2 ikimokyklinio ugdymo programą įgyvendinančius skyrius.

- 4.1. Kretingalės pagrindinės mokyklos Girkalių skyrius:

- 4.1.1. veikia dvi ikimokyklinio amžiaus vaikų grupės ir viena mišri (ikimokyklinio ir priešmokyklinio) ugdymo grupė;
- 4.1.2. dirba 5 ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojai su aukštuoju išsilavinimu. Skyriuje dirba meninio ugdymo mokytojas, logopedas ir psichologas;
- 4.1.3. grupių darbo laikas 10.5 val.
- 4.2. Kretingalės pagrindinės mokyklos Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyrius:
 - 4.2.1. skyriuje veikia keturios įvairaus amžiaus grupės;
 - 4.2.2. skyrius dirba 10.5 val. (nuo 7.30 val. iki 18.00 val.), veikia prailgintos dienos grupė (nuo 7.00 val. iki 19.00 val.);
 - 4.2.3. dirba 7 ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojai su aukštuoju išsilavinimu, logopedas, meninio ugdymo mokytojas bei psichologas;
- 4.3. skyriai bendradarbiauja su Jono Lankučio viešosios bibliotekos Girkalių bei Kretingalės skyriais, Kretingalės kultūros centru;
- 4.4. skyriuose sukurta saugi, estetiška aplinka skatina tenkinti pagrindinius vaiko poreikius, leidžia pasijusti saugiu, mylimu, laisvu rinktis. Kiekviena grupė pritaikyta vaiko amžiui, priemonės padeda atsiskleisti vaiko asmenybei, kūrybiškumui;
- 4.5. siekiant patenkinti ugdymo įstaigą lankančių vaikų poreikius, skyriuose organizuojamas visapusiškas vaikų ugdymas, atsižvelgiant į vaikų amžių, raidos ypatumus, socialinius poreikius;
- 4.6. užtikrinamas vaikų spontaniškos, išprovokuotos bei auklėtojų organizuotos veiklos santykis;
- 4.7. mokyklą lankantiems spec. poreikių vaikams teikiama logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalba;
- 4.8. Mokytojai puikiai išmano naujausias ugdymo tendencijas ir vadovaujasi šiuolaikine ugdymo filosofija: vaiko ugdymas – jo prigimtinių poreikių tenkinimas ir gabumų plėtotė per kūrybingą vaiko ir mokytojo sąveiką, sėkmingai modeliuojant ir veiksmingai įgyvendinant vaikų ugdymo turinį. Dėmesio centre – vaikas, jo poreikiai, saviraiška.
- 4.9. **Veiklos pagrindimas dokumentais.** Programa parengta remiantis 2014 m. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, 2015 m. „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“, 2014 m. „Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa“.

II SKYRIUS VAIKO UGDYMO PRINCIPAI

5. Ugdymo filosofija. Vaikas ugdomas humanistine ugdymo kryptimi, kai skatinama vaiko saviraiška, ieškoma savęs realizavimo galimybių, ugdomas gebėjimas spręsti problemas, kritiškai vertinti sukaupią informaciją, mokoma mokytis, mąstyti. Vaikas pripažįstamas toks, koks yra. Siekiama išryškinti jo individualumą, gebėjimus, stipriąsias puses ir tuo remtis organizuojame visą ugdymo procesą.

5.1. Ugdymo principai. Planuodami ugdymo turinį, metodus, parinkdami priemones, kurdamas ugdymo aplinką, organizuodamas ugdymo procesą, numatydami pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, mokytojai vadovaujasi šiais principais:

5.1.1. humaniškumo – gerbti vaiką kaip asmenybę, garantuoti jo teisę būti skirtingam, gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį, sudaryti sąlygas įvairių vaiko galių plėtojimuisi, harmoningas asmenybės vystymuisi;

5.1.2. demokratiškumo – ugdyti kritiškai mąstantį, tolerantišką, iniciatyvų, mokantį bendrauti su kitais žmonėmis vaiką. Sudaryti sąlygas spec. poreikių vaikams integruotis į ugdymo procesą. Siekti, kad nepalanki kultūrinė kai kurių šeimų aplinka ar įpročiai netrukdytų vaikui harmoningai vystytis;

5.1.3. tęstinumo – užtikrinti kiekvienam vaikui vienodos galimybės įgyti pradinįsias įgūdžius, gebėjimus, nuostatas ir sudaryti palankias visiems vaikams galimybės ugdytis, pasirengti ugdymuisi priešmokyklinio ugdymo grupėje;

5.1.4. **tautiškumo principas** – žadiname tautinio tapatumo jausmą, kurdami etninę aplinką, bendradarbiaudami ir įtraukdami bendruomenę į renginius;

5.1.5. **prieinamumo** – sudaryti tokias ugdymo sąlygas, kurios atitiktų psichofizines vaiko galias, individualius poreikius;

5.1.6. **integralumo** – garantuoti vaiko asmenybės harmoningą skleidimąsi, jo psichinio, fizinio, socialinio ugdymo bei vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų, įgūdžių ir patirties visumą. Siekti vaiko ugdymo šeimoje ir darželyje darnos;

5.1.7. **diferencijavimo** – atsižvelgti į individualias kiekvieno vaiko savybes, ugdymo šeimoje tradicijas ir vaiko patirtį, taikyti skirtingus metodus ir būdus.

III SKYRIUS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

6. **Tikslas.** Padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir bendraamžiais, aplinkos ir savo šalies pažinimo, kūrybiškumo ir mokėjimo mokytis pradmenis.

7. **Uždaviniai.** Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

7.1. plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save;

7.2. pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmus pasekmes;

7.3. aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime;

7.4. mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

IV SKYRIUS UGDYMO METODAI IR PRIEMONĖS

8. Ugdymo metodai:

8.1. žaidimas – pagrindinis ugdymo metodas. Žaidžiant ugdomi visi vaikų gebėjimai. Jis skatina vaikų pozityvias emocijas, padeda formuoti kalbiniams įgūdžiams, natūraliai sukoncentruoja dėmesį į ugdomąją veiklą;

8.2. vaizdinis metodas: demonstravimas, stebėjimas – nukreiptas į vaizdinį formavimą apie vaikus supančią aplinką, jos reiškinius;

8.3. praktinis metodas: vaikų darbai, praktinė veikla, tyrinėjimai, stebėjimai, eksperimentavimai;

8.4. žodinis metodas: pokalbis, pasakojimas, aptarimas, diskusija: suteikia galimybę perduoti ar gauti informaciją, natūraliai bendrauti;

8.5. kūrybinis metodas: sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas;

8.6. pažintinės-edukacinės ekskursijos, išvykos: padeda pažinti ir suprasti supančią aplinką;

8.7. sportinės veiklos metodai: estafetės, varžybos, komandiniai žaidimai, fiziniai pratimai;

8.8. IKT taikymas: praktiniai užsiėmimai prie interaktyvios lentos, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas multimedijos pagalba, kompiuteriniai žaidimai;

8.9. Regio Emilija elementai: meninė veikla prie šviesos ir smėlio stalų, kūrybinėse laboratorijose, eksperimentavimas su šviesomis ir spalvomis ir kt;

8.10. ikimokyklinio ugdymo mokytojai šalia įprastų aiškinamųjų, iliustracinių, reprodukcinių, probleminių, tiriamųjų metodų kūrybiškai taiko ir **netradicinius ugdymo** būdus: grupės taisyklių kūrimas, dienotvarkės sudarymas vaikams, viktorinos, konkursai-žinių patikrinimas su įvairiausiomis

pertraukėlėmis; situacinis-spontaniškasis ugdymo metodas – ugdymui panaudojamas netikėtai susidariusios situacijos ir kt.

9. Priemonės:

9.1. **Vaizdinės ugdymo(si) priemonės:** formuojančios tautiškumą (žemėlapiai, tautodailės reprodukcijų rinkiniai, smulkioji tautosaka, tautiniai rūbai, tautinė simbolika ir kt.), priemonės pažintinei veiklai (žmonių buities, profesijų atributai, žaislai, transporto priemonės, įrankių rinkiniai, eismo ženklai, gyvūnų, paukščių figūrėlės ir kt.), priemonės kalbos ugdymui (enciklopedijos, paveiksiai, žurnalai, vaikiškos knygelės, ir kt.);

9.2. **Žaidimų ir kūrybos priemonės bei medžiagos:** žaidimai ir žaislai socialinių įgūdžių raidai (siužetiniai, konstrukciniai, techniniai žaislai ir kt.), priemonės meniniam ugdymui (tapymui, lipdymui, muzikavimui, vaidybai ir kt.), judesiui (kamuoliai, šokdynės, čiuziniai, lankai ir kt.), įranga (flanelinė lenta, magnetinė lenta, širmelės, kilimėliai ir kt.). Visos priemonės, žaislai, knygos ir kt. išdėstyti taip, kad vaikams būtų prieinami, skatintų smalsumą, norą žaisti, veikti, ieškoti, tirti, atrasti, pažinti;

9.3. pedagogas, modeliuodamas, keisdamas, turtindamas **ugdomąją aplinką**, orientuojasi į vaiko amžių, jo poreikius, galimybes, ugdymo(si) tikslus bei uždavinius. Aplinka – viena iš svarbiausių ugdytojų. Lopšelyje-darželyje ugdymo(si) aplinka yra:

9.3.1. laiduojanti gerą vaiko savijautą (emocinius santykius: vaikas-vaikas, vaikas-pedagogas ir vaikas-tėvai-pedagogai);

9.3.2. saugi, atitinkanti sanitarinius-higieninius reikalavimus;

9.3.3. skatinanti aktyviai veikti ir padedanti atsipalaiduoti;

9.3.4. skatinanti vaiko savarankiškumą;

9.3.5. padedanti aktyviai bendrauti;

9.3.6. estetiška ir funkcionali;

9.3.7. lengvai tvarkoma, keičiama, nuolat atnaujinama.

10. Tematikos. Kiekvienos grupės temos ir tematikos gali skirtis, nebent mokytojai pasirenka bendrą, visus apjungiančią temą. Tematikos bei temos renkamos atsižvelgiant į metų laikus, grupės savitumą, vaikų poreikius, pasirinktas metodines priemones, siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp vaikų inspiruotos bei mokytojų inicijuotos veiklos.

V SKYRIUS UGDYMO TURINYS

11. **Ugdymo turinys.** Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos – vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį dialoginėje sąveikoje su pedagogu ir kitais vaikais. Vaikų ugdymosi rezultatai – tai ikimokyklinio ugdymo programoje numatyti svarbiausi vaikų pasiekimai, kuriuos jie turėtų įgyti ugdydamiesi pagal šią programą kiekviename amžiaus tarpsnyje. Ugdymasis yra orientuotas į svarbiausią pasiekimą – vaiko asmenybės brandinimą, taip pat į sėkmingą jo ugdymosi pažangą ir gerus pasiekimus.

Vaiko ugdymasis modeliuojamas pagal sritis. Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas. Programoje vaiko ugdymosi pasiekimų sritys išskirtos sąlyginai. Orientuojamasi į vaiko vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuminį ugdymąsi. Kiekvienas vaikas sėkmingai ugdomasi pagal savo galias, jeigu sulaukia reikiamos paramos ir palaikymo.

Ikimokyklinio ugdymo programa skirta tikslingai įgyvendinti ugdymo turinį, pritaikant jį kiekvienam vaikui ir vaikų grupei. Programoje pateikiamos vaiko ugdymosi pasiekimų sričių sampratos, kuriose išskirtos esminės nuostatos ir gebėjimai, vaiko ugdymosi pasiekimų žingsniai ir ugdymo gairės. Ikimokyklinio ugdymo turinį sudaro aštuoniolika sričių, išskirtų siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Pasiekimų sritys yra lygiavertės. Ugdymo turinys modeliuojamas pagal šias sritis: kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba,

santykiai su suaugusiais, santykiai su bendraamžiais, sakytinė kalba, rašytinė kalba, aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, meninė raiška, estetinis suvokimas, iniciatyvumas ir atkaklumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas, mokėjimas mokytis.

Jos apima visus svarbiausius vaiko nuo gimimo iki šešerių metų, kurie sudaro pamatą sėkmingai kompetencijų: socialinės, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninės – plėtotei priešmokykliniame amžiuje. Kiekvienoje srityje išskiriama vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas, kurių link „žingsniuoja“ vaikas. Lentelėje aprašyti šeši vaiko ugdymosi pasiekimų žingsniai, kurie rodo jo pažangą, ugdantis nuo gimimo iki šešerių metų.

11.1. **Kasdienio gyvenimo įgūdžiai.** Tai vaiko sveikatai saugoti ir stiprinti būtini įpročiai ir elgesys. Ugdantis kasdienio gyvenimo įgūdžius tobulėja: vaiko asmeninio valgymo ir mitybos; kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo; saugaus elgesio įgūdžiai, taisyklinga kūno laikysena.

Vertybinė nuostata	Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius
Esminis gebėjimas	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitarnos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti valgyti pirštais. Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokytis laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaisti žaidimą „Pamaitinkime lėlytę, meškuči“ , pratinti būti savarankiškam
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai • Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“ . Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaisti žaidimus „Su kuo lėlytė valgo?“ , „Meškiukas nori valgyti“ • Atsižvelgiant į vaiko tuštinišimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinti ant puoduko ar klozeto. • Grupėje turėti didelę lėlę su drabužių rinkiniu, siūlyti vaikui ją rengti žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“ . Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, rengti žaidinant „Šmurkšt kojytę į kojinaite (batuką)“ ir t. t. • Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“ , „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“ , „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t. t.
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai valgo ir geria. Pradedama naudoti stalo 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokytis valgyti ramiai.

	<p>įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti</p>	<p>Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Prižiūrėti, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyti taisyklingai naudotis tualetu. • Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. • Naudoti įvairias spalvotas, kvepiančias vaikiškas higienos priemones. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Skaityti kūrinėlius (pvz., K. Binkio „Jonas pas čigonus“). Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. • Tvarkyti žaislus, dainuojant dainelę – „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą“
<p>4-asis žingsnis</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė 	<ul style="list-style-type: none"> • Priminti, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaisti žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, restoranas ir kt.). • Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes: pieną, mėsą, vaisius, daržoves. • Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti • Rekomenduoti tėvams aprengti vaikus patogiais ir lengvai aprengiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. • Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. • Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotąsi nosinaite. • Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant

	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Žiūrinėjant paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaityti, kurti kūrinėlius apie saugų elgesį. • Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), kviesti medicinos darbuotojus, gaisrininkus
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviuoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. • Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą 	<ul style="list-style-type: none"> • Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. • Skatinti vaikų savarankiškumą. • Pasiūlyti vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais: prijuostėlėmis, kepurėlėmis
	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. • Žaidimas „Saugių žodžių piramidė“ – kiekvienas vaikas „stato“ saugių žodžių piramidę, aukščiausia piramidė tampa saugaus elgesio nuostatomis
	<ul style="list-style-type: none"> • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai 	<ul style="list-style-type: none"> • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuoti įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimą, jais skatinti pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausyti skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinius

	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. • Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti, kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. • Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/G5_1_naud_inf.html • Žaidimas „Išmanieji pirštukai“. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas
	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai 	<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. • Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. • Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. • Auklėtojas pasiūlo, kad vaikas pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikštantį ar sėdintį susikūpinus

11.2. Fizinis aktyvumas. Fizinis aktyvumas užtikrina stambiosios motorikos įgūdžių, tokių kaip ėjimas, bėgimas, šokinėjimas, strikinėjimas, pusiausvyros išlaikymas judant, laipiojimas aukštyne ir žemyn, važinėjimas triratuku, dviratuku, ugdymąsi. Fizinis aktyvumas skatina fizinių vaiko savybių, tokių kaip lankstumas, vikrumas, ištvermė, greitumas, judesių koordinacija, pusiausvyra, ugdymąsi. Aktyvi vaikų veikla skatina smulkiosios motorikos įgūdžių, tokių kaip pirštų, delno, riešo, koordinuotų akių ir rankos judesių, gebėjimo naudoti piešimo, rašymo priemones, kirpti žirklelėmis, ugdymąsi.

Fizinio aktyvumo srityje vaikui ugdantis tobulėja: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės; smulkiosios motorikos įgūdžiai – akių-rankos koordinacija.

Vertybinių nuostatų	Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus
Esminis gebėjimas	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyne, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuojama laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalu. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“. Atsistokite arba atsiklaupkite prieš vaiką, ištieskite rankas ir kvieskite į savo glėbį. Kviesti

		<p>susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Lengvais sukamaisiais judesiais masažuoti vaiko delniukus. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikyti ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save. Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti
	<ul style="list-style-type: none"> • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gaudo kamuolį 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką. Žaisti žaidimą „Takelis“. Iš popieriaus juostelių padaryti apie 3–5 cm takelį. Duoti vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį 	<ul style="list-style-type: none"> • Naudoti priemonę „Kempinėlių takelis“ (tai nebereikalinga parketo lenta, ant kurios užklijuota minkšta kempinė). Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptuoti kopėtėlėmis siekiant tikslo: pauostyti, pasiekti, nukabinti. Žaisti žaidimą „Pašto dėžutė“. Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. Žaisti žaidimą „Vienas, du, trys – pasiruošęs – šok!“
	<ul style="list-style-type: none"> • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vedžioti labirintą (galite rasti internete arba patys nubraižyti).

	<p>judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą</p>	<p>Tegu vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, sugalvokite pasakojimų, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidarykite vėrinį, verkite makaronus, sagas, karoliukus ir t. t. Pradėti nuo didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verti vis smulkesnius daiktus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz.: žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti žirkėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį</p>
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydama už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz.: įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais, paspirtukais • Paprašyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti su vaiku pirštukų žaidimus „Pirštukai miega“: „Šitas pirštukas nori miegelio. Šitas – atsigulė jau į lovelę. Šiam pirštukui akys merkias. Šis pirštukas miega, knarkia. Ššš... Tu, mažyli, būk tylus, nes gali pažadint broliukus“. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, griekiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį galima įberti gilių, kaštonų ir paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus

<p>5-asis žingsnis</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaisti žaidimą „Raganėle pamotėle“. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suola, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką
	<ul style="list-style-type: none"> • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų
<p>6-asis žingsnis</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išsvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į toli, į aukštį. Važiuoja dviračiu 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę
	<ul style="list-style-type: none"> • Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegu lopo, kuria įvairius ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., neria vąšeliu, daro kutus. Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badmintono rakečių, kėglių, lazdų, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje

11.3. **Emocijų suvokimas ir raiška.** Norint, kad vaikas galėtų sėkmingai suvokti savo emocijas ir išmokyti tinkamai jas reikšti, svarbu: kalbėtis su vaiku apie tai, ką jis jaučia, parodyti, kad suprantame visus vaiko jausmus, padėti įvardyti emocines būsenas; padėti vaikams išmokyti tokių emocijų raiškos būdų, kurie leistų jam pasijusti geriau, tačiau neskaudintų kitų; nedrausti vaikams jausti „blogų“ jausmų, ne moralizuoti dėl jų, o nukreipti vaikų pastangas priimtinais būdais išreikšti net ir nemalonių jausmus.

Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja: savo jausmų raiška, suvokimas ir jų pavadinimas, kitų jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos, savo bei kitų nuotaikų ir jausmų apmąstymas.

Vertybinių nuostatų	Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais
Esminis gebėjimas	Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda)

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų 	<ul style="list-style-type: none"> Stengtis suprasti kūdikio emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Pasirūpinti, kad kūdikis matytų save veidrodyje, kai yra linksmas, liūdnas, piktas. Kalbinti kūdikį ir įvardyti jo emocijas. Paimti, priglauti, pamyluoti kūdikį, kai jis atsiskiria nuo tėvų, užimti jį įdomia veikla, suteikti džiugių, malonių potyrių, nukreipti dėmesį nuo liūdesį keliančių situacijų. Užtikrinti vaiko saugumą
	<ul style="list-style-type: none"> Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia) 	<ul style="list-style-type: none"> Paguldėti, pasodinti kūdikį šalia kitų vaikų, duoti žaisliukų, skatinti pabendrauti
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita 	<ul style="list-style-type: none"> Grupėje įtaisyti vaikų ūgio veidrodinę sieną, kad vaikai matytų save ir savo veido iš- raišką. Kalbinti vaiką ir pavadinti jo reiškiamas emocijas. Visada pasirūpinti vaiku, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles.
	<ul style="list-style-type: none"> Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas 	<ul style="list-style-type: none"> Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi

3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. Pastebėti, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų
	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti kitų žmonių emocijų išraišką, atpažinti aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoti (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). 	<ul style="list-style-type: none"> • Vartyti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“. Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidendti, demonstruojant vis kitą emocijų išraišką
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką
	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažinti kitų emocijas pa - gal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoti (pvz., stengiasi paguosti, padėti) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna) 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažinti bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius, siųsti Šv. Valentino dienos atvirukus draugams ir kt.
	<ul style="list-style-type: none"> • Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant

		įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?
	<ul style="list-style-type: none"> • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojui apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda

11.4. **Savireguliacija ir savikontrolė.** Savireguliaciją ir savikontrolę vaikas gali sėkmingai ugdytis ikimokykliniame amžiuje. Gerus savireguliacijos ir savikontrolės gebėjimus turintis vaikas patiria daugiau sėkmės. Asmeninės (vidinės) kontrolės išsiugdymas lemia didesnę sėkmę gyvenime ir mokykloje, skatina ko nors kantriai siekti, sutelkus pastangas įveikti kliūtis. Gebėjimas reguliuoti dėmesį padeda vaikams susitelkti bei atlikti tai, ką jie nori, ką reikia padaryti. Gera darbinė atmintis didina vaiko veiklos tikslumą, planingumą, nuoseklumą.

Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti, savo jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė, gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

Vertybinių nuostata	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį
Esminis gebėjimas	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsivardina geba nusiraminti

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaiku, parūpinti spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. • Sukurti mažai kintančią, saugią aplinką. • Kiekvieną kartą vaikui sunerimus reaguoti švelniai ir suteikti fizinį komfortą. Pagal galimybes dažniau paimti vaiką ant rankų. Mokyti atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti...)
	<ul style="list-style-type: none"> • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbinti kūdikį, dainuoti jam įvairia intonacija – linksmai, ramiai, liūdnai. Juokinti, džiuginti kūdikį, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas, smagus

2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiuplia čiuulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių 	<ul style="list-style-type: none"> • Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). • Padėti vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leisti miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimiką ir balso intonacijas. Vaikams parodyti, kaip reiktų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos 	<ul style="list-style-type: none"> • Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramimo būdus. • Pasiūlyti vaikams žaislą ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. • Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaiškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Dažnai klausti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. • Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramimo, gerų emocijų kampelį. Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą
	<ul style="list-style-type: none"> • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrąsinti vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų
	<ul style="list-style-type: none"> • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų 	<ul style="list-style-type: none"> • Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuoti, kodėl buvo

		<p>svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė</p>
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį iškaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus 	<ul style="list-style-type: none"> Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi iškaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje
	<ul style="list-style-type: none"> Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes 	<ul style="list-style-type: none"> Paskatinti vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus
	<ul style="list-style-type: none"> Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių 	<ul style="list-style-type: none"> Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienes elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojui
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais 	<ul style="list-style-type: none"> Įkurti grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais. Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan.
	<ul style="list-style-type: none"> Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes 	<ul style="list-style-type: none"> Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“. Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose
	<ul style="list-style-type: none"> Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų 	<ul style="list-style-type: none"> Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrąsinti

	laikytis be suaugusiųjų priežiūros	
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant
	<ul style="list-style-type: none"> • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti M. Molickos „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išėjis konfliktinėse situacijose. • Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. • Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje

11.5. Savivoka ir savivertė. Vaiko savivoka ir savigarba yra svarbiausias jo asmenybinės raidos komponentas. Jį sudaro keli pagrindiniai aspektai: savivoka, savivaizdis, savigarba. Savivoka – tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas. Savivaizdis tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti. Savigarba tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai.

Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja: vaiko asmeninio tapatumo jausmas, bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas, pozityvus savęs vertinimas.

Vertybinių nuostata	Save vertina teigiamai
Esminis gebėjimas	Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą: apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną 	<ul style="list-style-type: none"> • Laikytis pastovaus dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais žaisti tuos pačius žaidimus. • Dažnai kreiptis į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus • Žaisti lietuvių liaudies žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Ploti katučių vaiko rankomis. Žaisti darant pauzes, kad vaikas pakartotų judesius, garsus
	<ul style="list-style-type: none"> • Jaučiasi svarbus kitiems: šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasitikti ir išlydėti vaiką šitai, su šypsena, panešioti, pagirti

2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Turi savo kūno išorės vaizdinius: atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaiku žaidimus, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinti dėžę su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislų su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti • Vaiko protestą suprasti kaip jo poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus. Sudaryti vaikui pasirinkimo situacijas, naudoti tik būtinus draudimus (kad nenukristų, nenusidegintų). Demonstruojant ir aiškinant įtraukti vaiką į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka • Vaikui skirti pakankamai individualaus dėmesio: domėtis, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra: berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. Pasiūlyti žaidimų „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. • Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminėti vaiko vardą ir lytį. Kalbėtis su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės • Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“ • Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai

	<p>ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina 	<p>domėtis ir klausinėti apie jų išpūdžius, jausmus. Papasakoti vaikams apie save tai, ko jie nematė</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje
	<ul style="list-style-type: none"> • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbo vietas. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumus. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms
	<ul style="list-style-type: none"> • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“ Įžeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. • Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių.

		<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų
	<ul style="list-style-type: none"> • Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę
	<ul style="list-style-type: none"> • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis

13.6. Santykiai su suaugusiaisiais. Vaiko santykiai su suaugusiaisiais apima šiltus artimus emocinius ryšius. Vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju. Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį.

Santykių su suaugusiaisiais srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba, gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais, žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

Vertybė nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais
Esminis gebėjimas	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, t. y.: palaikyti akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsoti, jį paglostyti, panešioti, pažaisti su juo veidas prieš veidą, parūpinti vaikui įdomių žaislų, užtikrinti vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose, sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip ir namuose, vaiko ramavimo būdus
	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta 	<ul style="list-style-type: none"> • Rodyti asmeninį dėmesį vaikui – pažiūrėti į akis, nusišypsoti, pakalbinti, panešioti, pažaisti su juo. Bendraujant prisitaikyti prie vaiko bendravimo ritmo: atsakyti šypsena į vaiko šypsena, pakartoti vaiko sakomus žodžius ir, atvirkščiai, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena, kalbėti ir palaukti vaiko atsako. Stebėti ir reaguoti į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų

		(tiesia rankas), pažaisti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo 	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamajuoti per langą, palikti savo nuotraukėlę, žaislą iš namų ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kuri laiką pažaisti su vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į grupės veiklą
	<ul style="list-style-type: none"> • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritario ženklo, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrašinti, paskatinti jį. Stengtis, kad auklėtojo bendravimas su vaiku būtų pozityvus. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguoti pozityviai – jautriai aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaisti su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius
	<ul style="list-style-type: none"> • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų 	<ul style="list-style-type: none"> • Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti ką nors smagaus, malonaus. Pristatyti vaikams naujus žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartoti veiksmus su žaislais, pakviesti vaikus pabandyti su jais pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinti vaikus su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną
	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai veikia, rizikuoja, iš - bando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai

	<p>Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria</p>	<p>jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką prisiimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkvežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. • Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavinės?“; paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą
	<ul style="list-style-type: none"> • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese 	<ul style="list-style-type: none"> • Į grupę retsykiais pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tartis su vaikais bei jų tėvais. • Organizuoti stalo žaidimų vakarus su tėveliais • Klausytis vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti.

		<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese 	<ul style="list-style-type: none"> • Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modeliu vaikams. Kalbėti su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. • Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėraščių kartu su šeimos nariais
	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariai, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. • Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. • Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. • Padėti vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų)
	<ul style="list-style-type: none"> • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į 	<ul style="list-style-type: none"> • Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Iš- klausyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip

	ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei	kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis
--	---	--

11.7. Santykiai su bendraamžiais. Ikimokykliniame amžiuje vaikai mokosi užmegzti artimus ryšius su bendraamžiais. Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kai vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais. Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrų interesų, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikai mokosi palaikyti geranoriškus santykius su visais grupės vaikais.

Pasiekimų žingsniuose taškais išskirti nuo gimimo iki šešerių metų atsirandantys bei tobulėjantys esminio gebėjimo komponentai Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimai užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais; gebėjimai mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus; gebėjimai užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais.

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais
Esminis gebėjimas	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus 	<ul style="list-style-type: none"> Pasodinti kūdikius vieną šalia kito, duoti tokių pačių žaislų, skatinti bendrauti, tačiau stebėti, kad jie neužgautų vienas kito
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti 	<ul style="list-style-type: none"> Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Pagal galimybes parūpinti pageidaujamų žaislų. Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam Padėti vaikams pažinti grupės naujoką. Pristatyti jį kitiems. Skatinti pažaisti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo 	<ul style="list-style-type: none"> Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinti vaiko saugumą. Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepti į vaikų

		pagalbos prašymus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus
	<ul style="list-style-type: none"> • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus žaisti kartu, greta. Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą 	<ul style="list-style-type: none"> • Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu
	<ul style="list-style-type: none"> • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti ir palaikyti vaikų draugystes
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia 	<ul style="list-style-type: none"> • Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus
	<ul style="list-style-type: none"> • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti įvairios veiklos, turtingančių vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį. • Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių
	<ul style="list-style-type: none"> • Gali turėti draugą arba kelis kurių laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų išpūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus

	<ul style="list-style-type: none"> • Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paėiliui. Siekdamas rasti kompromisą, ištraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems 	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis
	<ul style="list-style-type: none"> • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklą, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge. • Kalbėtis apie draugus ir draugystę

11.8. Sakytinė kalba. Sakytinė kalba tai pagrindinė žmonių bendravimo priemonė. Ja išsakomi norai, reikalavimai, prašymai, emocijos, jausmai ir kt. Kalbėdamiesi gauname ir perduodame informaciją, samprotaujame, darome išvadas, žodžiai padeda įsiminti ir saugoti žinias apie pasaulį. Vaiko sakytinė kalba tai vaiko klausymas ir kalbėjimas. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas pratinasi išgirsti ir suprasti, ką sako kitas, mokosi kalbėti pats.

Sakytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja: aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis, kalbėjimo atpažinimas ir supratimas, natūralus vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie savo patirtį ir išgyvenimus; vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie supančią aplinką, jos objektus, įvykius, kalbėjimas laikantis perprastų kalbos taisyklių, tautosakos ir grožinės literatūros kūrinių deklamavimas, sekimas, pasakojimas.

Vertybė	Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba
Esminis gebėjimas	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesiog kalbėti su vaiku. Kalbėti apie tai, ką tuo metu darote ir matote, kai keičiate sauskelnes, maudote, maitinate ar rengiate, guldo miegoti • Kasdien grupės aplinką papildyti naujais daiktais, žaislais, juos vaikui nuolat įvardijant. Žaidinti, juokinti, kykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštkus, pvz., „Virė, virė košę“. Žaisti žaidimus: „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“, „Kur pasislėpė?“ ir kt.

	<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką tarti jo čiauškéjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius. • Skatinti vaiką mėgdžioti trumpus žodelius
	<ul style="list-style-type: none"> • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, rodymas turi sutapti labai daug sykių
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. • Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. • Skatinti vaiko klausinėjimą. • Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. • Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. • Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstukus
2-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. • Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstukus
	<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius

	žodelių pakartojimais, veiksmis, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose	
	<ul style="list-style-type: none"> • Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius
	<ul style="list-style-type: none"> • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti
3-asis žingsnis	<p>lausymas</p> <p>Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaityti atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. • Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus
	<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. • Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius

	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius 	<ul style="list-style-type: none"> • Deklamuoti eilėraštkus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Kartu su vaiku žiūrint vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. Kartoti girdėtus eilėraštkus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus
4-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrine kalba, tarmiškai 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus 	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus 	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius
	<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiaisiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant 	<ul style="list-style-type: none"> • Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti

	<p>atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika 	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaiptyti iš jo. • Vaiko kalbos jausmą žadinti emociinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba
5-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajauti tekstų stilistinę įvairovę
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.)
	<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Plečiant jo žodyną, turtinti jį įvairiais techniniais terminais. Sužinojus naują žodį, skatinti išsakyti savo įspūdžius
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kalbėti apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Būti dėmesingu pasakojimo klausytoju
	<ul style="list-style-type: none"> • Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktukus, jaustukus ir pan.).

	<p>daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant
	<ul style="list-style-type: none"> • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką
6-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarpe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilistikos tekstų
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius 	<ul style="list-style-type: none"> • Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti
	<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnes sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems

	planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta	
	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant
	<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant

11.8. Rašytinė kalba. Rašytinė kalba: tai vaiko rašymas ir skaitymas. Ji perprantama natūralioje aplinkoje, savarankiškoje paties vaiko veikloje, atsiradus ar sužadinus poreikį ką nors parašyti ir perskaityti. Rašymas prasideda pirmomis vaiko braukomomis linijomis, taškeliais, kraigalionėmis, atsitiktinai parašytomis raidžių elementais, nukopijuotomis raidėmis. Skaitymas ikimokyklinio amžiaus vaikui – tai simbolių, brėžinių prasmės suvokimas, pirmųjų trumpų žodžių ir raidžių atpažinimas ir siejimas su garsais.

Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis; domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas; trumpų žodelių skaitymas.

Vertybė nuostata	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu
Esminis gebėjimas	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Skaitymas <ul style="list-style-type: none"> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais 	<ul style="list-style-type: none"> Sukurti vaikui knygų aplinką, kad jis galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Pasisodinus kūdikį ant kelių, kartu vartyti, žiūrinėti paveikslėlius. Kalbėti vaikui apie tai, ką mato kiekviename puslapyje
	Rašymas <ul style="list-style-type: none"> Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas 	<ul style="list-style-type: none"> Sudaryti situacijas, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašote
2-asis žingsnis	Skaitymas <ul style="list-style-type: none"> Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius 	<ul style="list-style-type: none"> Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę. Leisti vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodyti vaikui knygelių paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstą sieti su jo gyvenimu
	Rašymas <ul style="list-style-type: none"> Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape 	<ul style="list-style-type: none"> Papildyti vaiko rašytinę aplinką. Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių
3-asis žingsnis	Skaitymas <ul style="list-style-type: none"> Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius 	<ul style="list-style-type: none"> Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę
	Rašymas <ul style="list-style-type: none"> Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas 	<ul style="list-style-type: none"> Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis

4-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje 	<ul style="list-style-type: none"> • Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. • Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė“. Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. • Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan.
	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje 	<ul style="list-style-type: none"> • Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. • Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. • Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės
5-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę 	<ul style="list-style-type: none"> • Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas. • Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan.
	<ul style="list-style-type: none"> • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. • Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmy savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais, prieveiksmais. • Skatinti vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis drelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Skatinti vaiką sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus
	<p>Rašymas</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.
	<ul style="list-style-type: none"> • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. • Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. • Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį 	<ul style="list-style-type: none"> • Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. • Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. • Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. • Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. • Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėles (t. y., asmeninį vaiko raidžių žodynėlį)
	<ul style="list-style-type: none"> • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškasas
	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. • Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose.

		<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kultūrų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. • Pasiūlyti vaikams atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu
--	--	---

13.10. **Aplinkos pažinimas.** Vaikai nuo pat gimimo nesąmoningai tyrinėja ir pažįsta juos supančią aplinką, mokosi joje pritapti. Vaikui augant aplinka atsiveria vis plačiau ir labai svarbu, kad suaugusieji padėtų vaikui patirti pažinimo džiaugsmą ir ugdytų pagarbą aplinkai, atsakomybę už jos išsaugojimą bei saugaus elgesio įgūdžius. Aplinka yra neišsemiamas mokymosi ir ugdymosi šaltinis ikimokyklinio amžiaus vaikams.

Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: socialinės aplinkos pažinimas, gamtinės aplinkos pažinimas, pagarba gyvybei ir aplinkai.

Vertybinių nuostatų	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja
Esminis gebėjimas	Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus 	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkoje turėti žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. • Vaikui rodyti jo atvaizdą veidrodyje
	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonus 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui padėti pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą)
	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus 	<ul style="list-style-type: none"> • Liesti vaiką, švelniai, saugiai imti ant rankų. Parodyti, kad dalijatės su kūdikiu malonumu ir atradimais
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė) 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. • Skatinti vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuoti klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, ir atsakyti į juos. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka

		<p>vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suteikti progą dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodyti paveikslėlius skatinant apie juos kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminį gyvūnėlį. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padėti vaikams, tačiau netrukdyti išsakyti savo supratimą. • Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. • Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. • Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paašškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. • Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus

	<p>apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis 	<p>(daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokytis grupuoti pagal požymius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. • Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. • Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pasako tėvų profesijas, įvardija savo gimtąjį miestą, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. • Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. • Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz.: tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. • Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. • Supažindinti su giminės medžiu. • Ekskursijos į tėvėlių darbovietes. Kviesiti tėvelius papasakoti apie savo profesiją. • Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika.

	<ul style="list-style-type: none"> • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. • Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas 	<ul style="list-style-type: none"> • Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. • Švęsti tradicines šventes. • Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė. • Skirti užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. • Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. • Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. • Siūlyti stalo žaidimų, įvairių lotų. • Siūlyti vartyti žurnalus, laikraščius. • Pagal galimybes skatinti rūšiuoti atliekas (popierių, plastmasę, stiklą), turėti kontenerius
--	---	---

13.11. **Skaičiavimas ir matavimas.** Pažinimo procesas neatsiejamas nuo sąvokų, jų ryšių, sąvokų struktūrų suvokimo, mat mūsų smegenys nuolat ieško kaip palyginti, susisteminti, apibendrinti mus pasiekiančią informaciją. Skaičiavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka.

Skaičiavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį; gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsniumus, sudaryti įvairias sekas. Matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą; gebėjimas matuoti; daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas; laiko tėkmės suvokimas.

Vertybinių nuostata	Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas
Esminis gebėjimas	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Skaičiavimas <ul style="list-style-type: none"> • Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne) 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti tą patį žaidimą (pvz., „Slėpynes“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei juos palydint atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant:

		palinksėti galva, nusišypsoti, nepritariant: papurtyti galvą, susiraukti)
	Matavimas <ul style="list-style-type: none"> • Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. • Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų
2-asis žingsnis	Skaičiavimas <ul style="list-style-type: none"> • Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų) 	<ul style="list-style-type: none"> • Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštukus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštukai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną)
	Matavimas <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visai eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti
3-asis žingsnis	Skaičiavimas <ul style="list-style-type: none"> • Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą 	<ul style="list-style-type: none"> • Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan.
	<ul style="list-style-type: none"> • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę 	<ul style="list-style-type: none"> • Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“)
	Matavimas	

	<ul style="list-style-type: none"> • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus 	<ul style="list-style-type: none"> • Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, ne bus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja 	<ul style="list-style-type: none"> • Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...) 	<ul style="list-style-type: none"> • Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį)
	<p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui manipuliuoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūlyti žaisti Lego

	<ul style="list-style-type: none"> • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais 	<ul style="list-style-type: none"> • Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“)
	<ul style="list-style-type: none"> • Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius
5-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan.
	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebi, kad sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesiai ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz.: žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai

		(pvz.: pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“)
	<p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampių, stačiakampių. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką
	<ul style="list-style-type: none"> • Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matavimą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupti tvėrmės dėsniai suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą)
	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėti nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“)
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj 	<ul style="list-style-type: none"> • Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz.: auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą)
6-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamą skaičiavimą. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą

		tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui)
	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus
	<p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras
	<ul style="list-style-type: none"> • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.)
	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptims, daiktų vietai nusakyti
	<ul style="list-style-type: none"> • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie

		metų laikų kaitą, įvairiu metų laikų atliekamus darbus
--	--	--

11.12. **Meninė raiška.** Vaiko meninė raiška tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties reiškinys ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima muziką, šokį, vaidybą ir vizualinę raišką.

Muzika tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant.

Šokis tai vaiko raiška judesiu, šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesiu, nesusijusių su šokio žanru, sekas.

Vaidyba tai veikėjo vaizdavimas improvizuotais savo paties ar lėlės (žaislo) judesiais, veiksmais, žodžiais, balso intonacijomis, veido mimika. Kiekvienas vaikas vaidindamas vaizduodamas reiškia savo požiūrį ir supratimą.

Vizualinė raiška tai vaiko raiška vaizdų kalba tapant, liejant akvarele, piešiant tradicinėmis ir skaitmeninėmis priemonėmis, lipdant, konstruojant, aplikuojant, spauduojant, lankstant, karpant ir kt.

Meninės raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais;
- meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas;
- meninė kūryba ir improvizacija.

Vertybinių nuostata	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje
Esminis gebėjimas	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais 	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku (pvz.: „A-a a-a, pupą“, „Užmik, užmik, mažute“, „Učia lylia tu, mažoji“ ir kt.). Žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti, linksminti vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis (pvz.: „Mylu, mylu spust“, „Katutės“, „Grūdu, grūdu čiulkinėlį“, „Kė-kū, kė-kū“ ir kt.). Išraiškingai ir džiugiai bendrauti su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. • Į vaiko skleidžiamus garsus atsakyti balsu, perteikiant įvairias vokalines galimybes (pvz.: dainuoti, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu), o judesius atkartoti, palaukiant kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Reikėtų vaiką nešioti, ritmingai sūpuojant, kilnoti, judinti jo rankas ir kojas

	<p>Žaidinimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandyti jam pritarti, veikti kartu. Drąsinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. • Žaidinti su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocijomis intonacijomis (švelniai, linksmai, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairių tempą (greitą, lėtą). • Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų
	<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. • Pasiūlyti vaikui saugią, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų (vaškinių kreidelių, storų teptukų, ryškių spalvų dažų, lipdymo tešlos ir kt.), kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu 	<ul style="list-style-type: none"> • Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiazo, roko ir kt.) bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. • Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. • Parinkti įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). • Suteikti vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinti juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. • Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais

		žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti
	<p>Žaidinimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina) 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus („Virus, virus košę“, „Eisim, eisim į turgelį“). Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. • Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. • Kartoti tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas: – Kiškis atsikėlė, nusiprausė, sėdo valgyti košės. Ar sotus kiškis? – Sotus. – Tada kiškis apsiavė batus ir išstrikėjo į lauką
	<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį 	<ul style="list-style-type: none"> • Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūlyti pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skirti daug dėmesio, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais
	<ul style="list-style-type: none"> • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišioti, dėti spaudus kempinėle (pvz.: atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens)
3-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emocingai atliepia klausos kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Klausyti su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių

	<ul style="list-style-type: none"> • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais 	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais
	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, tekstą imituojant judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant
	<ul style="list-style-type: none"> • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu 	<ul style="list-style-type: none"> • Aprūpinti vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais groti ritminiais muzikos instrumentais, klausytis jų skleidžiamų garsų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti
	<ul style="list-style-type: none"> • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas ir skatinti vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi
	<p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius 	<ul style="list-style-type: none"> • Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengti prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius
	<ul style="list-style-type: none"> • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). • Kviesti vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę
	<p>Žaidimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmiais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas 	<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis. Gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. • Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodyti

		<p>vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla</p>
	<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbėliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. • Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta
	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus: – Tu žalios spalvos pieštuku nupiešei daug linijų, pabandyk dar, kaip teptukas moka
4-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokališkus ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina 	<ul style="list-style-type: none"> • Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant
	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau) 	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti su vaikais trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais (pvz.: padainavus dainą apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt. Kiekvienas vaikas padainuoja savaip ir visi aptaria kiškio dainas)
	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t.

	<p>įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams FTFFF 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešti į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz.: akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (pvz.: tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos instrumentų • Skatinti vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūlyti spontaniškai kurti patiems
	<p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius 	<ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų
	<ul style="list-style-type: none"> • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys)
	<p>Žaidimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas 	<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūlyti vaikams patiems pažaisti teatrą. • Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaikškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai, savaip. Nekreaguoti

		vaiko emocinės raiškos (nereikalauti iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginti vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti
	<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. <p>Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoksta, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti išpūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, idėtas pastangas ir kt.
	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti pikta, šokančią, šokinėjančią liniją; lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą. • Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių
5-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius išpūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės • Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti dainuoti

	<p>Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti</p>	<p>individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbu (pvz.: piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.)</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus 	<ul style="list-style-type: none"> Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritari dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus
	<ul style="list-style-type: none"> Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms 	<ul style="list-style-type: none"> Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti
	<p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius 	<ul style="list-style-type: none"> Drauge su vaikais šokti paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. (Dėl klasifikacijos ir ratelių aprašymo žr. L. Kisielienės knygą „Lietuvių etninės choreografijos klasifikacija: rateliai“, 2011)
	<ul style="list-style-type: none"> Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreikšdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus) 	<ul style="list-style-type: none"> Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“
	<p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir 	<ul style="list-style-type: none"> Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausti, kaip galėtų

	<p>rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką</p>	<p>judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Jei kas nors neaišku, paklausti, pvz., „Ką atsakė šienpjoviai?“ Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. • Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. • Pasidžiaugti vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus
	<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti 	<ul style="list-style-type: none"> • Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba. • Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas
	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt. • Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas Rudenėlio šventei. • Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų

		<p>realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų (pvz., muzikos ir dailės projektas „Aš piešiu muziką“). • Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, išpūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz.: piešiant gamtoje, ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.) • Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus
6-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus
	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą 	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu
	<ul style="list-style-type: none"> • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį
	<ul style="list-style-type: none"> • Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams,

	<p>paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai</p>	<p>trumpoms pasakėlėms. Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams</p>
	<p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius 	<ul style="list-style-type: none"> • Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Galima naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkama autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz.: kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų ant vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos, valso, ča ča ča ir kitų sudėtinių šokio žingsnių
	<ul style="list-style-type: none"> • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz.: pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas
	<p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. • Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti. • Kartais įdomesnę teatrinę rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai.

		<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas
	<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus 	<ul style="list-style-type: none"> • Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. • Ugdyti vaiko vaizduotę, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. • Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). • Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį
	<ul style="list-style-type: none"> • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis 	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoti ir atidžiau įsiziūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusių fragmentų atspaudus. • Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais,

		<p>bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeigu grupė ar darželis turi kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafoprojektorius, multimediją, interaktyvią lentą, tereikia padrasinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.)
--	--	---

13.13. Estetinis suvokimas. Vaiko estetinis suvokimas tai gebėjimas suvokti, pajauti ir reflektuoti estetinius potyrius, kurie kyla matant ir jaučiant aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrinių, savo ir kitų kūrybos grožį. Tai vaiko estetinių galių – išgyvenimų, intucijos, jausenos, jautrumo, jausmų, emocijų, estetinio skonio ir vertinimo, supratimo, suvokimo, estetiškumo ir gėrio poreikio, veiklos ir kūrybos – visuma.

Estetinis suvokimas tai savitas, nepakartojamas išgyvenimas, kurį sukelia tam tikras meno kūrinys ar gamtos reiškinys, gėrėjimasis daikto struktūros tobulumu ir tikslingumu, jo formos, spalvų, linijų grožiu.

Estetiniai jausmai (jausena) tai savita būseną, emocinė reakcija, grožio jautimas (gėrėjimasis ir malonumo pajautimas arba bjaurėjimasis, džiaugimasis arba nusivylimas tuo, ką tuo metu suvokia).

Estetinis skonis tai vaiko gebėjimas emociškai vertinti įvairias tikrovės estetiškes savybes, skirti, kas gražu ir kas bjauru, skirti tikrą grožį nuo tariamo.

Estetinis vertinimas tai aplinkos ir meno sukeltas įspūdis, artimai susijęs su estetinio skonio pradmenų raiška.

Estetinė kūryba tai vaiko kuriamosios vaizduotės raiška ir gebėjimas vaizduotėje kilusius kūrybinius impulsus realizuoti meninės raiškos priemonėmis.

Vaiko estetinė kultūra tai vaiko meilė grožiui, gebėjimas stebėti ir gėrėtis gamtos, aplinkos, žmogaus elgesio ir jo veiklos bei meninės kūrybos grožiu.

Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui, aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta; jautrumas grožiui, meno raiškos priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikos garsams ir kt.); estetinių potyrių refleksija – jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais.

Vertybinė nuostata	Domisi, gėrėsi, grožėsi aplinka, meno kūriniais, menine veikla
Esminis gebėjimas	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	• Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti	• Kurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių

	rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius	<p>melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmiais reiškiamas emocijas • Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukti tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtoji • Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukti tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtoji • Kurti jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelės iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka 	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinti teigiamas, džiugias emocijas ir slopinti neigiamų emocijų proveržius • Leisti vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius • Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reikšti sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia • Išdėlioti piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinius. Suteikti vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones • Sudaryti galimybes vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius 	<ul style="list-style-type: none"> • Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinų, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti • Pažiūrėjus drauge šokį, užduoti mąstymą skatinančius klausimus, pvz.: „Ką matėte?“, „Kodėl tau atrodo, kad ragana buvo pikta?“

		<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. Užduodant klausimus (pvz.: „Kas čia?“) skatinti atpažinti vaizduojamą pasaką • Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbėliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį
	<ul style="list-style-type: none"> • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga 	<ul style="list-style-type: none"> • Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis • Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, reikėtų stebėti trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį). • Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu
	<ul style="list-style-type: none"> • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis 	<ul style="list-style-type: none"> • Pritarti vaiko komentarams, papildyti jo vertinimą kitais žodžiais • Pasidomėti, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminti, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus • Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tikrųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaista • Vaikams prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti, pasikalbėti apie juos.
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose • Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti • Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs • Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį

		<p>į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau
	<ul style="list-style-type: none"> • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto • Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritarti, papildyti jo išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu“) • Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu
	<ul style="list-style-type: none"> • Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl? • Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“ • Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus • Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą • Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrąsinti tęsti savo kūrybą
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais 	<ul style="list-style-type: none"> • Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinių grožį. • Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis

		<p>vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas • Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuoti, ką dailininkas norėjo pasakyti: <ul style="list-style-type: none"> – Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą? – Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą? • Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį • Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką
	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus • Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius • Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose,

		galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose
	<ul style="list-style-type: none"> • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus 	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas • Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. • Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą • Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrįsi ir grožįsi savo menine kūryba 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. • Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Užduoti atvirų klausimų: <ul style="list-style-type: none"> – Ką pajutai? – Kas įsiminė? – Kas patiko? – Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas?
		<ul style="list-style-type: none"> • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksnių, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Vaiko apibūdinimus, pvz., „Kiškis greitai bėgo“, vaizdingai papildyti: „Taip, jis skuodė kaip įkirstas.“ (Pasiaiškinti, ką reiškia „kaip įkirstas“). Paskatinti pavaizduoti, kaip kiškis bėga „kaip įkirstas“ • Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla.

		<p>Demonstruoti jo kūrinėlius, ruošti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos retkarčiais persiųsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepimus</p>
<p>• Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu</p>	<p>• Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas</p>	<p>• Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas</p>
	<p>• Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausiti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno</p>	<p>• Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausiti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno</p>
	<p>• Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką)</p>	<p>• Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką)</p>
	<p>• Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą</p>	<p>• Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą</p>
	<p>• Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre)</p>	<p>• Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre)</p>
	<p>• Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai.</p>	

		<p>Siekiant, jog vaikas ugdytūsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz.: kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.)</p>
		<ul style="list-style-type: none"> • Per pasivaikščiavimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stabtelėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. Jei grupė turi fotoaparata, fotografuoti ir, jei yra galimybė, kaupti atspausdintus arba elektroninius vaizdus, peržiūrėti naudojant multimediją. Džiaugtis pastabumu, gražiais užfiksuotais vaizdais
		<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus
		<ul style="list-style-type: none"> • Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetinėms vertybėms puoselėti
<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė 		<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus
		<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairių nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina
		<ul style="list-style-type: none"> • Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą
		<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones: kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje
		<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai
		<ul style="list-style-type: none"> • Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilusius sumanymus: suteikti

		<p>pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsilieti į vaidinimą ar žaidimą</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz.: kuriuose piešinėliuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešinėliuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.
--	--	--

13.14. **Iniciatyvumas ir kūrybiškumas.** Iniciatyvumas apibūdinamas kaip smalsumas, domėjimasis nauja informacija bei veikla, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti. Atkaklumas yra gebėjimas gana ilgą laiką amžiaus galimybių ribose nenutraukti atliekamos veiklos. Tai yra ilgalaikio dėmesingumo išlaikymas, gebėjimas išsaugoti svarbią informaciją bei idėjas atmintyje, kurias ateityje vaikas gali panaudoti įvairiose veiklose ir situacijose, nesutrikti nesėkmės situacijoje, didelėmis pastangomis pasiekti sėkmės. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslus.

Iniciatyvumo ir atkaklumo srityje vaikui ugdantis tobulėja jo gebėjimai: pačiam susirasti veiklos ir turiningai ją plėtoti; įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą, susikoncentruoti ir išradingai ją plėtoti; susidoroti su kliūtimis siekiant realizuoti sumanymus.

Vertybinių nuostata	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais
Esminis gebėjimas	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais • Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. Stebėti ir pasidžiaugti vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą • Priimti vaiko siūlomus žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori. • Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (pvz., sukaišioti detales į atitinkamas ertmes ir kt.)
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius 	<ul style="list-style-type: none"> • Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų: tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubėti padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai

	<p>ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. • Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą • Kantriai padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. • Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtojui pačiam žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinti vaikus pastatyti bokštelių, baigti sudėti dėlionę. • Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai • Nuolat praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. • Neišleisti vaikų iš akių • Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršinimo 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti • Pasiūlyti vaikams veiklos dviuose, grupelėje ar su visa grupe • Palaikyti vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitis, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisęgti
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą

	<ul style="list-style-type: none"> • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai 	<ul style="list-style-type: none"> • Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius.
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį 	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų
	<ul style="list-style-type: none"> • Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti
	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan.

13.15. Tyrinėjimas. Tyrinėjimas tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, ieškant informacijos įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą. Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas, pvz., išardome ir sudedame kitaip, kai tirpiname, šildome, šaldome medžiagas, kai sodiname augalus ir stebime, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan.

Tyrinėjimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis aplinka, tyrinėjimas naudojant pojūčius, atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

Vertybinė nuostata	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja
Esminis gebėjimas	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais) 	<ul style="list-style-type: none"> • Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. Kūdikiui sudaryti galimybes žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. • Vaikus paguldyti ar pasodinti taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui: stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti • Sudaryti sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdves viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius: šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. • Vaikams pajusti ir tyrinėti duoti įvairių medžiagų, formų, skatinti žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksma prašo pakartoti daug kartų 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. • Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. • Jiems sudaryti sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. • Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti manipuluoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. • Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. • Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. • Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programą ir aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų.

	plaukia ar skęsta, rieda ar su -kasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.)	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. • Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz.: į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai
	<ul style="list-style-type: none"> • Paaškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. • Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz.: lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti

	juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. <ul style="list-style-type: none"> • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. • Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja 	
--	--	--

13.16. **Problemų sprendimas.** Problemų sprendimas tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkiams, sudėtingoms užduotims ar sunkumams spręsti. Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai: nustatyti ir įvardyti problemą (aš negaliu padaryti to ir to, nežinau, kaip padaryti tai ir tai); ieškoti įvairių sprendimų ar išeičių; pasirinkti ar išbandyti vieną kuri nors sprendimą; įvertinti, kas iš to išėjo, kokios pasekmės.

Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: problemų atpažinimas, įžvelgimas; sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas; mokymasis įveikti nesėkmes.

Vertybine nuostata	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti
Esminis gebėjimas	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Padrąsinti vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagirti, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodyti vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. • Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padėti jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga: aiškinti, kad to daryti negalima, nukreipti dėmesį, nuraminti
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus • Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ • Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. • Komentuoti vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmes • Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti

	pats, stebi savo veiksmų pasekmes	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausti paties vaiko: <ul style="list-style-type: none"> – Ką dar galima padaryti? – Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema 	<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus
	<ul style="list-style-type: none"> • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams susidūrus su problema, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau
	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsinti vaikus kartu ieškoti išėjimo iš susidariusios probleminės situacijos. • Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais
	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti kūrinį apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes
	<ul style="list-style-type: none"> • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė 	<ul style="list-style-type: none"> • Užduoti vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: <ul style="list-style-type: none"> – Kas atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti?
	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui susidūrus su problema, klausti: <ul style="list-style-type: none"> – Ką tu darei? – Ar tai padėjo įveikti problemą? – Ką dar galima daryti? – Ar tai padės įveikti problemą?
	<ul style="list-style-type: none"> • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išėjimo, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys

13.17. **Kūrybiškumas.** Kūrybiškumas suprantamas kaip asmenybės savybė, susijusi su gebėjimu atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta. Tai vaiko pasinėrimo į savo patirtį ir šios patirties įtraukimo į naują visumą, naujas idėjas, naujus sumanymus ar naują rezultatą procesas. Kūrybiškumui ugdyti būtina saugi ir vaiko saviraišką skatinanti aplinka.

Kūrybiškumo srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais, gebėjimas išvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, išivaizduoti, fantazuoti, troškimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti, drąsa veikti, daryti savaip.

Vertybinė nuostata	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą
Esminis gebėjimas	Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus 	<ul style="list-style-type: none"> Pasirūpinti, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų išpūdžių. Aplinkoje turėtų atsirasti smalsumą žadinančių dalykų: garsų, spalvų, žaislų, meno kūrinų, kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Reikėtų išnaudoti visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius (tekstūras). Duoti žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leisti klausytis įvairių garsų, suteikti galimybę užuosti įvairius kvapus
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti 	<ul style="list-style-type: none"> Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu, turėtų lavinti visus pojūčius Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. Parūpinti priemonių ir skatinti veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje 	<ul style="list-style-type: none"> Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga.

		<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrimi suaugusiųjų). • Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai aprengus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. • Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. • Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. • Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke
	<ul style="list-style-type: none"> • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas (kankorėžius, smilgas, kaštonus, medžių žiedus ir pan.), piešti, tapyti, žaisti
4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. • Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. • Klausti: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). • Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. (mąstymo detalumas). • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). • Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas)
	<ul style="list-style-type: none"> • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius

	<p>pasakodamas, judėdamas, kurdamas.</p>	<p>sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą
	<ul style="list-style-type: none"> • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Girti, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdai užrašyti, skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan.). • Klausiti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas. • Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą
	<ul style="list-style-type: none"> • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džunglėmis...). • Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detaliai išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. • Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. • Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. • Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiams su kitais vaikais. • Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vai kus „pagal pasiekimus (kūrybos produktai nevertinami, nelyginami vieni su kitais, nerenkami geriausieji kūriniai, vaikai nesivaržo vieni su kitais). Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti
	<ul style="list-style-type: none"> • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, 	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse.

	<p>pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu 	<p>Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. • Mokymo dalytis idėjomis. Pavyzdys: – Jūs abu norite piešti šia spalva, bet ji yra tik viena. Ką jūs galite padaryti, kad ja pasidalintumėte? • Tokie pokalbiai turėtų vykti nedidelėse grupelėse
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. • Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokyti pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti
	<ul style="list-style-type: none"> • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Taikyti įvairius metodus ir būdus: <ul style="list-style-type: none"> – smegenų audrinimas (pvz.: klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); – fantastiniai klausimai (pvz.: kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); – prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz.: kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?); – kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupeles (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama); – pasakos kūrimas sėdint ratu; – fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse). • Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau
	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato 	<ul style="list-style-type: none"> • Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų
	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti perkurti pasakas (pvz.: klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraitė – klastinga?)

13.18. **Mokėjimas mokytis.** Mokėjimas mokytis suprantamas kaip noras mokytis, atkaklus užsibrėžto tikslo siekimas, atsakomybė už savo mokymąsi. Tai gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, apmąstyti mokymosi procesą, įsivertinti rezultatus ir atsižvelgiant į juos kelti tolesnį tikslą.

Mokėjimo mokytis srityje vaikui ugdantis tobulėja: numatymas, ko nori išmokti, aktyvus mokymasis, gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.

Vertybinė nuostata	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko
Esminis gebėjimas	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą

Žingsniai	Pasiekimai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebiąką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti priežiūros tvarką kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai . • Kalbinti kūdikį, rodyti jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaryti galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti. • Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbantis su juo, rodyti ir įvardyti daiktus, veiksmus su žaislais. • Parūpinti žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais: juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus 	<ul style="list-style-type: none"> • Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuluoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. • Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrėti pozityviai, išklaudyti vaikus, skatinti, džiaugtis tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. • Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami
3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato 	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis
	<ul style="list-style-type: none"> • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. • Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. • Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus. Kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą. Pvz.: šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena
	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi tuo, ką išmoko 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisiegti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę

4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, parodo, ką nori išmokti 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori
	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius 	<ul style="list-style-type: none"> • Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrašinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina
	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, ką veikė ir ką išmoko 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikus drašinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz.: kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą
	<ul style="list-style-type: none"> • Drašiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina 	<ul style="list-style-type: none"> • Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką
	<ul style="list-style-type: none"> • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu... 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju 	<ul style="list-style-type: none"> • „Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebėti vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmokti
	<ul style="list-style-type: none"> • Drašiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz.: enciklopedijose, žinyuose. • Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti 	<ul style="list-style-type: none"> • Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz.: spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. • Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis
	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis

V SKYRIUS UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

14. **Vertinimo sąlygos.** Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų gerą vaiko savijautą ir skatintų ugdymą(si). Vertinimu siekiame padėti vaikui išgyventi sėkmės jausmą, paskatinti apmąstyti turimus gebėjimus, padėti suvokti, kaip kinta gebėjimai per mokslo metus, motyvuoti ugdytis, įveikti kliūtis. Vaikas vertinamas natūralioje aplinkoje. Vaiko pasiekimų vertinimas – būtina kokybiško ugdymo(si) proceso dalis. Vaiko pasiekimai tai gyvenimo ir ugdymo(si) realybėje įgytos

kompetencijos (vaiko vertybinės nuostatos, gebėjimai, supratimas, patirtis). Vertinimas tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas, tolesnių ugdymo kryptių numatymas.

14. Vertinimo tikslas:

14.1. pažinti vaiką, jo individualybę;

14.2. išsiaiškinti vaiko ugdymo(si) ypatumus ir mokymo(si) stilių;

14.3. nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą;

14.4. numatyti vaiko ugdymo(si) perspektyvas, kryptingai siekti programoje iškeltų tikslų;

14.5. pritaikyti ugdymo(si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms.

15. Vertinimo dalyviai: vaikai, tėvai, auklėtojos ir kiti specialistai.

16. Vertinimo metodai:

16.1. stebėjimas – vaiko pažinimas, informacijos apie jį kaupimas, nesikišant į jo veiklą;

16.2. vaikų kūrybinių darbų analizė;

16.3. pokalbiai su vaiku, vaiko kalbos analizė;

16.4. pokalbiai su vaiko tėvais;

16.5. klausimynai tėvams.

17. Vertinimo dažnumas. Vaiko vertinimas atliekamas mokslo metų pradžioje, spalio mėnesį ir pabaigoje gegužės mėnesį. Jei iškyla būtinybė ir vaikams turintiems spec. ugdymo(si) poreikių – atliekamas tarpinis vertinimas sausio mėnesį.

18. Vertinimo sritys. Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas. Vertybinė nuostata tai ugdymo ir ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka. Esminis gebėjimas tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti;

18.1. pasiekimų aprašą sudaro aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių, išskirtų siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus: kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba, santykiai su suaugusiais, santykiai su bendraamžiais, sakytinė kalba, rašytinė kalba, aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, meninė raiška, estetiškas suvokimas, iniciatyvumas ir atkaklumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas, mokėjimas mokytis;

18.2. pasiekimų apraše pateikti vaiko ugdymosi pasiekimų žingsniai, kurie rodo vaiko pažangą nuo gimimo iki šešerių metų.

19. Informacijos apie pasiekimus kaupimas, laikymas ir dokumentavimas. Informacija apie vaiką, jo pasiekimus ir daromą pažangą kaupiama „Vaiko pasiekimų aplankale“.

19.1. vaiko pasiekimų aplanko sudėtis: bendros žinios apie vaiką ir šeimą – pildo tėvai; vaiko ugdymosi sričių pirminio (mokslo metų pradžioje) ir pakartotinio (mokslo metų pabaigoje) vertinimo aprašai – pildo pedagogai; vaiko veiklos pavyzdžiai liudijantys vaiko pažangą (ant jų gali būti fiksuojamos vaikų mintys apie savo pasiekimus).

19.2. vaiko pasiekimų vertinimo aprašas yra saugomas grupėje, pasikeitus amžiaus grupei toliau nuosekliai kaupiamas ir pildomas.

19.3. vertinimo medžiaga yra konfidenciali ir aptariama individualiai su vaiko tėvais (globėjais) reikalui esant su specialistais, kurie gali suteikti vaikui pagalbą: logopedu, visuomenės sveikatos priežiūros specialiste, psichologe ir kt.

19.4. tėvai su grupės pasiekimais yra supažindinami grupės susirinkimų metu, o su individualiais vaiko pasiekimais supažindinami asmeniškai, individualių pokalbių metu.

19.5. mokytoja sudaro sąlygas tėvams nuolat susipažinti su vaiko pasiekimų vertinimo aprašu.

19.6. mokytojai, teisės aktų nustatyta tvarka atsako už duomenų teisingumą, tikrumą, konfidencialumą ir saugojimą.

20. Vertinimo rezultatų aptarimas. Vertinimo rezultatai aptariami individualiuose pokalbiuose su tėvais, pristatomi įstaigos administracijos, vaiko gerovės komisijos, metodinės grupės, mokytojų tarybos posėdžiuose.

VI SKYRIUS NAUDOTA LITERATŪRA

- Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras 2015 m.
 - „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras 2014 m.
 - Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
 - Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
 - Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
 - Ankstyvojo ugdymo vadovas. O. Monkevičienė (sud.). Vilnius: Minklės leidykla, 2001.
 - Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. V. Gražienė, R. Rimkienė. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
 - Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
 - *Vėrinėlis*. Knyga auklėtojai. II dalis. O. Monkevičienė. Vilnius: Leidybos centras, 1995.
 - J. Bakūnaitė Humanistinio ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius: Eugrimas, 1998.
 - Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. Knyga šeimoms ir pedagogams. Vilnius: „Lietus“, 2001.
 - Ikimokyklinuko gimnastika. Owczarek Slavomir. Kaunas: „Šviesa“, 2005.
 - Vaiko sveikata ir saugumas darželyje. S. Saviščevidienė, J. V. Vaitkevičius. Šiauliai: „Raštek“, 2000.
 - Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. 2 d. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
 - Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
 - Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
 - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-04-18 įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo kriterijų aprašo“ (Žin., N. 52-1752).
 - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003-10-15 įsakymas Nr. ISAK-1434 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo priemonės sampratos“ (Žin., 2003, Nr. 101-4566).
 - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-03 įsakymas Nr. ISAK-838 „Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 92-3385).
 - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-07-22 įsakymas Nr. ISAK-1557 „Dėl ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos“ (ŽIN., 2005, Nr. Nr. 94-3522).
 - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-03 įsakymas Nr. ISAK-838 „Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 92-3385).
 - Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Katinienė A. Vilnius: Kronta, 1998.
 - Vaiko teisių konvencija. Vilnius, 1999.
-